

Yapısal Eşitlik Modeli ile Özgürlüklerin Ekonomik Performansa Etkisi Üzerine Bir İnceleme*

Keşer Tüter Şahinoğlu¹ , Selay Giray Yakut²

Öz

Çalışmada iktisat teorisinde çokça tartışılan konulardan biri olan ekonomik performans, demokrasi indeksi ve ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, demokrasi indeksinin ve ekonomik özgürlüklerin ekonomik performans üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisinin incelenmesidir. Daha önceki çalışmalarda ayrı ayrı değerlendirilen bu ilişkiler tek bir model ile doğrudan ve dolaylı etkisinin test edilmesine imkan sağlayan yapısal eşitlik modeli ile değerlendirilmiştir. Analizde kullanılan ekonomik performans değişkenleri belirlenirken daha önceki çalışmalarda sıklıkla kullanılan değişkenler dikkate alınmıştır. 45 Avrupa ülkesinin 2017 yılına ait verileri ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Bazı ülkelerin verilerinde eksiklik vardır. Bu kayıp gözlemler sayıca az olup, analiz dışı bırakılmıştır. Ekonomik özgürlük değişkenine ait veriler The Heritage Foundation (<https://www.heritage.org>) sitesinden, demokrasi indeksi değişkenine ait veriler de The Economist Intelligence Unit tarafından yayınlanmış olan demokrasi indeksi raporundan alınmıştır. Ekonomik performans değişkeni için veriler International Monetary Fund (IMF) ve Dünya Bankası (World Bank) veritabanından elde edilmiştir. Çalışmada teoriye dayanılarak model geliştirilmeye çalışılması, küçük örneklem hacmine sahip olunması ve verilerinin dağılımından bağımsız bir tahminleme yöntemi olması sebebi ile Kısmi En Küçük Kareler Yöntemi (Partial Least Square) ile Yapısal Eşitlik Modeli tahmin edilmiştir. Analizde SmartPLS paket programı kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ekonomik özgürlüğün ekonomik performans üzerinde doğrudan etkisinin olmadığı iki değişkenin boyutları arasındaki ilişkide demokrasi indeksinin aracı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Ekonomik performans • Ekonomik özgürlük • Demokrasi indeksi • Kısmi en küçük kareler • Yapısal eşitlik modeli

Jel Sınıflandırması: C1, O11, O43

An Evulation on Effect of Freedoms on Economic Performance with Structural Equation Modeling

Abstract

This study evaluates the relations between economic performance, democracy index and economic freedoms, which are widely discussed in economic theory. The aim of the study is to examine the direct and indirect impact of the democracy index and economic freedoms on economic performance. These relations, which were evaluated separately in previous studies, were evaluated with the Structural Equation Model, which allows the testing of direct and indirect effects with a single model. In determining the economic performance variables used in the analysis, the variables used in previous studies were taken into consideration. Data collected in a 2017 study from 45 European countries were used. Data from countries with insufficient information was excluded from the analysis, The data on the economic freedom variable were taken from The Heritage Foundation (<https://www.heritage.org>), and the data on the democracy index variable

* Bu çalışma Doç. Dr. Selay Giray Yakut danışmanlığında hazırlanan “Yapısal Eşitlik Modeli ile Özgürlüklerin Ekonomik Performans Üzerindeki Etkisinin Analizi” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak türetilmiştir (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, İstatistik Bilim Dalı).

1 **Sorumlu Yazar:** Keşer Tüter Şahinoğlu (Arş. Gör. Dr.), Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Kırklareli, Türkiye. Eposta: keşer.tuter@klu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7043-7994

2 Selay Giray Yakut (Doç. Dr.), Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, İstanbul, Türkiye. Eposta: selaygiray@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0003-4002-7956

Atrf: Tüter Şahinoğlu, K. ve Giray Yakut, S. (2019). Yapısal eşitlik modeli ile özgürlüklerin ekonomik performansa etkisi üzerine bir inceleme. *EKOIST Journal of Econometrics and Statistics*, 30, 1–20. <https://doi.org/10.26650/ekoist.2019.30.0005>

were taken from the Demographic Index report published by The Economist Intelligence Unit. Data for the economic performance variable was obtained from the International Monetary Fund (IMF) and World Bank (World Bank) database. Based on the theory of trying to develop small sample volume and data is a method of estimation independent from the distribution of the Partial Least Square. This study estimates Partial Least Square with the Structural Equation Model, and a smart PLS package program was used in the analysis. As a result of the analysis, it was found that the democracy index has a mediating effect in the relationship between the dimensions of two variables in which economic freedom has no direct effect on economic performance.

Keywords

Economic performance • Economic freedom • Democracy index • Partial least squares

• Structural equation model

Jel Classification: C1, O11, O43

Extended Summary

This study evaluates the relations between economic performance, democracy index and economic freedoms, which are widely discussed in economic theory. The aim of this study is to investigate the direct and indirect effects of democracy index and economic freedoms on economic performance. The study was conducted with the data of 45 European countries for 2017. Data from countries with insufficient information was excluded from the analysis. Data on the economic freedom variable The Heritage Foundation, from the link: [https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year & u = 636967067347971774](https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year&u=636967067347971774)), also contains data on the democracy index variable. The democracy index report published by the Economist Intelligence Unit (The EIU) can be found at the link: [https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ_438 / images / Democracy_Index_2017.pdf](https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ_438/images/Democracy_Index_2017.pdf)). Data for the economic performance variable were obtained from the International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (World Bank) database.

The concept of freedom can encompass many different definitions of the idea of economic freedom. Some of these definitions are as follows: Economic freedom consists of a combination of property rights and the protection of individuals, the right to make individual choices and the freedom to compete (Gwartney ve Lawson, 2003, p.406). The concept of economic freedom therefore can be understood to mean that people voluntarily engage in consumption and investment activities at any time without the control and restrictions of the state, that their rights are under state protection and that they participate in the labor force (Şenalp, 2018, p.319).

When democracy is defined as a political system, it is a regime in which all adults have the right to vote, where candidates in the election can freely compete, and through periodic elections, decision makers come to power with strong authority (Huntington, 1984, p.195). Democracy also provides freedom and the possibility of self-determination (Schwartz, 1993, p.552).

A two-stage approach was used to determine the consistency of the data used in the study with the research hypotheses (Anderson and Gerbing, 1988). In the first step,

the measurement model was tested to determine whether the observed variables in the model accurately measured the latent variables to which they belong. This stage of the analysis is considered as Confirmatory Factor Analysis. If the indicator variables that make latent variables measurable do not accurately measure the constructed structure, the next step, the structural model, will not need to be tested. For this reason, the measurement model must meet the requirements for compliance. The second stage includes the testing of the structural model (Huchting, Lac and Labrie, 2008, p.543).

When the model was evaluated according to the obtained t-values, there was a direct relationship between economic freedom and democracy index, and between democracy index and economic performance, while no direct relationship was found between economic freedom and economic performance. This suggests that the index of democracy may be a mediating variable. In order to evaluate the mediation effect, a significant relationship was found between economic freedom and economic performance. When the index of democracy is included in the model, the value of the path coefficient between these two variables decreases and the path becomes meaningless. In this case, it can be said that the index of democracy fully mediates the relationship between economic freedom and economic performance. In other words, the relationship between economic freedom and economic performance is indirectly realized through the democracy index. The fact that there is a direct relationship between economic freedom and democracy index and democracy index and economic performance supports the mediating effect (Judd and Kenny, 1981, pp. 605-606; Baron and Kenny, 1986, p.1176-1177).

This study shows that economic performance and economic freedom, which are the determinants of the institutional structure for European countries, can be increased with economic performance and economic freedoms in order to improve democracy. For sustainable economic performance, countries should strengthen and add importance to their institutional structures. Countries aiming to increase their economic performance should set policies to increase their democracies and economic freedoms.

Since the findings obtained belong to a certain group of countries, they cannot be generalized for all countries of the world. In future studies, analyses can be made for different country groups and time periods. The results obtained by using different analysis programs and different estimation methods can then be compared.

The sub-components of economic freedom affect the environment and functioning of the market and contribute to the development of democracy, with the effect it has on entrepreneurship. Furthermore, individual commercial activities positively affect economic performance.

Yapısal Eşitlik Modeli ile Özgürlüklerin Ekonomik Performansa Etkisi Üzerine Bir İnceleme

Ülkelerin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi olduğu düşünülen ekonomik performans iktisatçılar tarafından geçmişten günümüze sıkça tartışılan bir konudur. Ekonomik performansın belirleyicileri konusunda birçok teori geliştirilse de kesin bir karara varılamamıştır. Ekonomik performansın belirleyicilerinin sadece makro değişkenler olmadığı ülkenin kurumsal yapısının da etkili olduğu düşünülmektedir. Toplum ilişkilerinin düzenlenmesinde önemli bir rolü olan kurumsal yapının makro değişkenlerin arka planında yer aldığı kabul edilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalara da ekonominin değerlendirilmesinde kurumsal yapının etkisinin göz ardı edilemeyeceği düşüncesi yansımıştır. Bu nedenle ekonomi alanında yapılan çalışmalarda kurumsal yapı önemli bir konu olarak araştırmacılar tarafından çalışılmaktadır.

Bu bölümde ekonomik özgürlük, demokrasi indeksi ve ekonomik performans ile ilgili kavramsal çerçeve çizilecek ve kavramların nasıl ölçüldüğü hakkında bilgi verilecektir.

Özgürlük kavramı olarak farklı şekillerde tanımlanmakta ancak temelde sivil, ekonomik ve siyasi hakların bütününe kapsamaktadır. Özgürlükler, ekonomik, siyasi ve sivil özgürlüklerin bir bütünüdür. Bu sebeple bir tanesinde var olan eksiklik genel özgürlüğü olumsuz etkilemektedir (Tunçsiper ve Biçen, 2014, s.26).

Özgürlük kavramının bir parçası olan ekonomik özgürlüğü ait birçok tanım mevcuttur. Bu tanımlardan bazıları şöyledir. Ekonomik özgürlük, mülkiyet haklarının ve kişilerin korunmasının, bireysel seçim yapma haklarının ve rekabet etme özgürlüğünün birleşiminden oluşmaktadır (Gwartney ve Lawson, 2003, s.406). Ekonomik özgürlük kavramı temelde, devletin kontrolleri ve kısıtlaması olmadan kişilerin gönüllü olarak istedikleri zaman tüketim ve yatırım faaliyetlerinde bulunmalarını, bu faaliyetlerde bulunurken haklarının devlet koruması altında olmasını ve iş gücüne katılmalarını ifade etmektedir (Şenalp, 2018, s.319). Ekonomik özgürlükle ilgili çok farklı tanımlar olmakla birlikte, hepsinin ortak noktası kişilerin ekonomik faaliyetlerde bulunurken devlet ile birbirlerine müdahalede bulunmaması gerekliliğidir.

Ekonomik özgürlük gibi soyut olan kavramların karşılaştırılabilmesi ve değerlendirilebilmesi için ölçülebilir olması sağlamak gerekmektedir. Bu amaçla bazı kuruluşlar ekonomik özgürlüklerin ölçülebilir olmasını sağlamak için bazı indeksler geliştirmişlerdir. Böylelikle ekonomik özgürlük analizlerde değişken olarak kullanılabilir, karşılaştırılabilir ve değerlendirilebilir olmuştur. İndekslerin hesaplanmasında kriterlerinin bazıları farklı olsa da birbirlerine çok yakın veya hemen hemen aynı sonuçlar veren iki ekonomik özgürlük endeksi mevcuttur (Acar, 2010, s.10-11). İlki, Kanada kökenli Fraser Enstitüsünün (Fraser Institute) hazırlamış

olduğu “Dünya Ekonomik Özgürlüğü” (Economic Freedom of the World: EFW) indeksidir. Kuruluş yılı 1974 olan Fraser Enstitüsü, sadece ekonomik özgürlük ile değil birden çok alanda geniş kapsamlı araştırmalar ve çalışmalar yapmakta ve indeksler geliştirmektedir (<https://www.fraserinstitute.org/about/annual-reports>, <https://www.fraserinstitute.org/about>). İkincisi, ABD kökenli Heritage Vakfının (Heritage Foundation) Wall Street Journal ile birlikte hazırlamış olduğu, “Ekonomik Özgürlük İndeksi” (Index of Economic Freedom, IEF) dir. 1973 yılında kurulmuş olan Heritage Vakfı, ekonomik özgürlüğün yanı sıra birçok önemli alanda araştırmalar ve çalışmalar yürütmektedir (<https://www.heritage.org/about-heritage/mission>).

Çalışma modelinde yer alan bir diğer değişken olan demokrasi kavramı, Yunanca’daki karşılıkları “Demos (Halk)” ve “Kratos (İktidar)” olan kelimelerin birleşmesinden meydana gelen “Demokratia” kelimesidir. Halk ve iktidar sözcüklerinin birleşiminde oluştuğundan “halkın iktidarı” olarak düşünülebilir (Özkan, 2010, s.23).

Demokrasi siyasi bir sistem olarak tanımlandığında, yetişkinlerin hepsinin seçme hakkına sahip olduğu, seçimde aday olanların serbestçe rekabet edebildiği ve periyodik seçimlerle karar alıcıların güçlü bir yetkiye sahip olarak yönetime geldikleri bir rejimdir (Huntington, 1984, s.195). Demokrasi özgürlük ve kendi kaderini tayin etme imkanı sağlamaktadır (Schwartz, 1993, s.552).

Literatürde ortak bir demokrasi tanımının olmamasının nedeni, demokrasi kavramı var olduğundan beri uygulanış şekli ile ilgili farklı tanımlar ve kuramların ortaya çıkmasıdır (Oral, 2014, s.3). Demokrasi bir yönetim şekli olarak kişilerin sosyal yaşamları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Geçmişten günümüze demokrasiyi neyin oluşturduğu ve demokrasinin nasıl tanımlanacağı canlılığını koruyan bir konudur. Bu sebeple de demokrasinin nasıl ölçülebileceği konusunda da bir fikir birliği yoktur. Ancak fikir birliği olmasa da temelde demokrasi, azınlık haklarının korunması, temel insan haklarına saygı, adil ve özgür seçimlerin varlığı, siyasi çoğulculuk, kanun önünde eşitlik gibi özelliklere sahip olunması olarak ifade edilmektedir. Demokrasi, özgürlüğü koruyan ve kurumsallaşan ilke ve uygulamalardır. Özgürlük ve demokrasi sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan ifadeler olsalar da aynı kavramlar değildir (Democracy Index 2017: Free speech under attack, s.61). Sahip olduğu özelliklerinden dolayı da demokrasi soyut bir kavramdır.

Demokrasinin değişken olarak çalışmalarda kullanılabilmesi ve demokrasi açısından ülkeler arasında karşılaştırma yapılabilmesi soyut olan bu kavramın sayısallaştırılması ile mümkün hale gelmiştir. Farklı birçok kurum tarafından oluşturulan demokrasi indeksi hesaplamaları mevcuttur. Bu kurumlardan biri, Amerika’da 1941 yılında kurulmuş olan Freedom House kuruluşudur. 1973 yılından beri de demokrasi konusunda yıllık olarak

veriler ve raporlar yayınlamaktadır (<https://freedomhouse.org/content/our-history>, <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>). Demokrasi indeksi yayınlayan bir diğer kurum da The Economist gazetesinin kardeş şirketi olan ve The Economist Group'un araştırma ve analiz bölümü olan The Economist Intelligence Unit (The EIU) kurumudur. İngiliz şirketi olan bu kurum 1946'dan beri faaliyet göstermektedir fakat yapısı itibari ile küresel bir özelliğe sahiptir (<http://www.eiu.com/home.aspx>).

Çalışma modelinde yer alan ülkelerin ekonomik performanstaki başarıları birçok etmene bağlı olmasına rağmen temelde ekonominin işleyişini belirleyen kurumlara, bireyleri motive eden teşviklere ve kurallara göre farklılık göstermektedir. Örneğin; Birleşik Devletler ve Güney Kore'deki gibi kapsayıcı iktisadi kurumlar, ülkedeki kişilerin arzu ettikleri tercihlerde bulunabilmelerini ve kişilerin becerilerini ve yeteneklerini kullanabilmeleri için bireylerin ekonomik etkinliğe katılması için imkan sağlayan teşvik edici kurumlardır. Bu kurumların sahip olduğu özellikler de bu ülkelerin ekonomik performanslarına yansımıştır (Acemoğlu ve Robinson, 2014, s.74- 76).

Literatürde bakıldığında ekonomik performansın belirleyicisi olarak çok sayıda değişken kullanıldığı görülmektedir. Modellerde genellikle gösterge olarak tek bir değişkenle ifade edilmemekle birlikte Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ya da Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değişkenleri genelde gösterge olarak modellerde yer almaktadır. Ülkeler için bu değişkenlere ait verilere kolay ve sağlıklı bir şekilde ulaşılabilmesi nedeniyle tercih edilmektedir (Gürses, 2009, s.340-341; Yıldırım ve Gökalp, 2016, s.353).

Ekonomik kalkınma, gelişme ve büyüme kavramları arasında anlam açısından farklılıklar mevcuttur. Ancak bu çalışmada bahsedilen kavramları kapsamı ve daha genel bir ifade olması sebebi ile ekonomik performans ifadesi kullanılmaktadır.

Literatür Araştırması

Yapılan çalışmalar incelendiğinde ekonomik özgürlüklerin ve demokrasinin ekonomik performansa doğrudan etkisinin olduğu ayrıca demokrasinin ekonomik performansa olan etkisinin ekonomik özgürlüklere bağlı olarak gerçekleştiği de görülmektedir. Çalışma modelinde ekonomik özgürlüklerin demokrasiye olan etkisinin yer alması ile aralarındaki ilişki de belirlenebilecektir. Böylelikle kurumsal yapının bileşenleri olan demokrasi ve ekonomik özgürlüklerin ekonomi üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisi görülmüş olacaktır.

Ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasındaki ilişkinin araştırıldığı yazında yer alan bazı çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Scully ve Slottje (1991), korelasyon ve temel bileşenler analizi tekniklerini kullanarak 144 ülkenin 1950-1985 dönemini kapsayan verileri ile yaptıkları çalışmada, ekonomik özgürlüğü ölçülebilir hale getirmek için indeksler

hesaplamışlar ve ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini elde etmişlerdir. De Haan ve Sierman (1998), 1980-1992 yılları arasındaki dönemde 78 ülke için yatay kesit analizi ile Scully ve Slottje (1991) tarafından geliştirilen ekonomik özgürlükler indeksini kullandıkları çalışmada ekonomik özgürlüklerin alt boyutlarında yer alan bazı değişkenler ile iktisadi büyüme arasında güçlü bir ilişki olduğunu, bazı alt değişkenlerle ise ilişkisinin olmadığını bulmuşlardır. Duyarlılık analizi ve regresyon analizi ile 74 ülkenin 1975-1995 dönemi verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada Carlsson ve Lundström (2002), ekonomik özgürlüklerin alt boyutlarının bazılarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif bazılarının ise negatif etkileri olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Zaman serisi analizi yöntemi ile Türkiye için 1970-2005 dönemini kapsayan çalışmada Beşkaya ve Manan (2009), kurdukları birçok farklı modelin bazısında ekonomik performans üzerinde demokrasinin negatif bazısında ise pozitif etkisi olduğunu elde ettikleri için demokrasi ile ekonomik performans arasındaki ilişkide kesin bir yargıya varamamışlardır. Ekonomik özgürlüklerin ekonomik performansa olan etkisinin pozitif yönlü olduğunu elde edilmiştir. 9 Yükselen Piyasa Ekonomisi için panel veri analizi ile 2000-2013 dönemi için yaptığı çalışmasında Sucu (2017), ekonomik özgürlük değişkeninin bileşenlerinden olan mülkiyet haklarının ve hukuki yapının güçlendirilmesinin, güçlü paraya erişimin artmasının ve kamu hacminin küçültülmesinin iktisadi büyümeyi arttırıcı bir etkisi olduğu sonucunu elde etmiştir.

Literatürde ekonomik özgürlük ve ekonomik performans arasındaki ilişkiyi araştıran çok sayıda ampirik çalışma mevcuttur. Seçili olanları sunulan yerli ve yabancı yazındaki çalışmalar değerlendirildiğinde ekonomik özgürlük ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin pozitif olduğu, negatif olduğu ya da anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde üç sınıfa ayrıldığı görülmektedir.

Demokrasi ile ekonomik performans arasındaki ilişkinin araştırıldığı yazın incelendiğinde konu ile ilgili yapılan bazı çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Barro (1994), panel veri analizi ile 100 ülkenin 1960-1990 dönemi için yaptığı çalışmasında demokrasinin ekonomik büyümeye zayıf negatif etkisi olduğunu elde etmiştir. Panel veri analizi yöntemi ile yaptığı analizde Rodrik (2000), 90 ülkeye ait 1970-1989 dönemi verileri için katılımcı demokrasiye sahip ülkelerin daha kaliteli bir ekonomik büyüme sağladığını söylemektedir. Demokrasinin ekonomik büyümeye pozitif etkisi olduğu sonucunu ulaştırmıştır. 96 ülke ve 1970-1997 dönemi için zaman serisi analizi ile yaptıkları çalışmada Acemoğlu vd. (2003), kurumsal yapının ekonomik gelişme üzerindeki etkisini araştırmış ve kurumsal yapıları zayıf olan ülkelerin iktisadi gelişmelerinin kötü olduğu sonucuna varmışlardır. Kurumsal kalitenin iktisadi büyüme ve gelişmeye pozitif etkisi olduğunu bulmuşlardır. Arslan (2011), eş bütünlüşme analizi ile 1987-2007 dönemi için Türkiye verileri ile yaptığı

çalışmasında, siyasi istikrarsızlık ile ekonomik performans arasında uzun dönem denge ilişkisi elde etmiştir. Türkiye için eş bütünleşme analizi ile 1980-2010 dönemi için yaptıkları çalışmada Bilecen ve Kibis (2012), iktisadi büyüme ve demokrasi arasında Türkiye için incelenen dönemde pozitif anlamlı bir ilişki elde etmişlerdir. Hayaloğlu (2015), MINT ülkeleri için 1990-2012 dönemini kapsayan çalışmasında panel veri analizi ile demokrasi düzeyini arttırmaya yönünde gerçekleştirilen politikaların iktisadi büyümeye olumlu etkileri olduğunu ve demokrasi ile iktisadi büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Panel veri analizi yöntemi ile 7 Geçiş Ekonomisi Ülkesinin 1995-2015 dönemi için yaptığı çalışmasında Şahin (2017), uzun dönemde demokrasi ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğunu söylemektedir.

Literatürde demokrasi ve ekonomi arasındaki ilişkiyi araştıran çok sayıda çalışma mevcuttur. Yerli ve yabancı yazındaki çalışmalar değerlendirildiğinde demokrasi ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin pozitif, negatif ya da anlamsız olmak üzere üç sınıfa ayrıldığı görülmektedir.

Ekonomik özgürlük ve demokrasinin ekonomi ile ilişkisinin araştırıldığı yazından bazı çalışmalar yukarıda sunulmuştur. Ayrıca literatür ekonomik performansın belirleyicilerini belirlemek için incelenmiştir.

Çalışma modelindeki ekonomik performans değişkeninin alt boyutları belirlenirken daha önce yapılan çalışmalarda genelde kullanılan göstergeler ve teorilerde var olan değişkenler tercih edilmiştir. Oral (2014) yaptığı çalışmada ekonomik performans göstergeleri olarak, GSYİH büyüme oranını, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, enflasyonu, cari işlemler açığını, işsizliği, hükümet borçlarını ve dışa açıklık oranını kullanarak demokrasinin ve ekonomik özgürlüğün ekonomik performans üzerindeki etkisini incelemiştir. Altıntaş (2016) çalışmasında makroekonomik göstergeler olarak; GSYİH, Yıllık Faiz Oranını, GSYİH Reel Büyüme Oranını, Kişi Başına Düşen GSYİH Oranını, İşsizlik Oranını, Yıllık Enflasyon Oranını, Devlet Brüt Borç Stoku / GSYİH, Dış Ticaret Hacmini ve Cari İşlemler Dengesi/ GSYİH'yı esas almıştır. Büyüme oranı ve enflasyon oranını ekonomik performansın göstergesi olarak kullanan çalışmalar De Melo vd. (1997), Gasiorowski (2000), Abed ve Davoodi (2000), Dawson (2003), Shen ve Williamson (2005), Mohrland (2017)'dir. Bu çalışmalarda ortak olarak büyüme oranına ve enflasyon oranına ekonomik performansın bileşeni olarak yer verilmiştir. Shen ve Williamson (2005), Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) analizi ile 91 ülkeye için makro değişkenlerle yaptıkları çalışmalarında aracı değişken olarak demokrasi değişkenini modellerinde kullanmışlardır. İşgücünü de iktisadi bir gösterge olarak modele dahil etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada da makroekonomik göstergeler yazındaki gibi ekonomik performans değişkeninin göstergeleri olarak ifade edilmiştir.

Araştırma Metodolojisi

YEM, birinci kuşak tekniklere (temel bileşenler analizi, faktör analizi, çoklu regresyon analizi ve diskriminant analizi) göre uygulayıcıya avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar arasında gözlenemeyen değişkenlerin çalışma modelinde kullanılabilmesi ve ölçüm ile teori arasındaki varsayımların test edilebilmesi diğer bir ifade ile kurulan modelin teoriye uygunluğunun doğrulanması sayılabilir. Birinci kuşak çok değişkenli istatistiksel yöntemler genel olarak açıklayıcı özelliktedir. YEM analizinin doğrulayıcı özelliğe sahip olması onun hipotez testlerindeki üstünlüğüdür. YEM analizi temelinde birinci kuşak teknikleri içermesinden dolayı çok değişkenli istatistiksel analizin ikinci kuşak tekniği olarak kabul edilmektedir (Chin, 1998, s.7; Ayyıldız ve Cengiz, 2006, s.67-68).

İkinci nesil çok değişkenli istatistiksel analiz tekniği olan YEM tekniğinin iki yaklaşımı vardır. Bu yaklaşımdan ilki özellikle sosyal bilimlerde yaygın olarak günümüzde de kullanılmaya devam eden kovaryans temelli yapısal eşitlik modelidir (Covariance-Based Structural Equation Modeling, CB-SEM). Veriler normal dağılıma sahip olduğunda, örneklem büyüklüğü yüksek olduğunda, kurulan hipotezlerin test edilmesiyle teorinin reddedilmesi ya da onaylanmasında, model doğru tanımlandığında kullanılmaktadır. İkinci yaklaşım olan varyans temelli kısmi en küçük kareler yapısal eşitlik modeli (Partial Least Squares- Structural Equation Modeling, PLS-SEM) yöntemi ise kullanılan verinin özellikleri ile ilgili çok az varsayıma sahiptir. Bu yöntemde, metrik olmayandan metrik olana her çeşit veri kullanılabilir. Açıklayıcı (keşfedici) çalışmalar yapılacaksa, araştırmacının PLS-SEM yöntemini tercih etmesi uygun olacaktır çünkü PLS-SEM analizi model tanımlama ile ilgili katı varsayımlara sahip değildir. Verinin dağılımı ile ilgili bir varsayımı olmadığından dolayı esnek bir yöntemdir (Gye-Soo, 2016, s.63-64; Ringle ve Sarstedt, 2016, s.1866). Varyans temelli bir yöntem olan PLS-SEM yöntemi, gözlenen değişkenlerin ait oldukları gizil değişkenlerin açıklanan varyansını maksimize etmeyi amaçlamaktadır. PLS-SEM, küçük örnek hacmi ile analiz yapmaya olanak sağlamaktadır (Chin, 1998, s.295). PLS-SEM yöntemi ilk olarak Wold'un 1970'li yılların ikinci yarısında ve seksenlerin başında yaptığı çalışmalarla geliştirilmiştir. Yinelemeli bir yaklaşımı kullanarak modelde yer alan endojen değişkenlerin açıklanan varyansını maksimize etmeyi amaçlayan bir tekniktir. Modelin tahmin edilmesinde kullanılan PLS algoritması normal dağılıma sahip olmayan verileri merkezi limit teoremine göre değiştirdiği için normal dağılmayan verilerle çalışma imkanı vermektedir (Hair, Sarstedt, Hopkins ve Kuppelwieser, 2014, s.107, 108). Araştırmacının elindeki veri setinin örneklem hacmi küçükse ve örneklem hacmi arttırılmıyorsa yöntem olarak PLS-SEM yöntemi tercih edilmelidir.

Demokrasi ve ekonomik özgürlük kavramlarını soyut kavramlardır. Ayrıca bu değişkenleri tek bir gözlenebilir değişken ile ölçmek mümkün olmadığından bu değişkenler birçok gösterge kullanılarak ölçülebilmektedir. Bu noktada değişkenlerin

yapısı ve değişkenlere ait olan veriler YEM analizi için uygunluk göstermektedir. Ayrıca, kurumsal yapının ekonomik performansa olan etkisini araştıran çalışmaların genelde zaman serisi analizi, yatay kesit analizi ve panel veri analizini kullandığı görülmüştür. Çalışmadaki veri yapısının YEM analizine uygun olması ve bu konuda daha önceki çalışmalardaki analiz yöntemlerinden farklı olmasının yanı sıra küçük örneklem hacmi ile analiz yapmaya imkan sağladığı, örneklemin dağılımından bağımsız olduğu ve açıklayıcı modelleme stratejisi benimsendiğinde daha uygun bir yöntem olmasından dolayı PLS-YEM yöntemi araştırma modelinin test edilmesi için tercih edilmiştir.

Araştırma modelindeki değişkenler ve değişkenler arasındaki ilişkiler literatürdeki çalışmalar dikkate alınarak belirlenmiştir. Ulusal ve uluslararası literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde daha çok bu çalışmada kullanılan üç değişkenin arasındaki doğrudan ilişkilerin değerlendirildiği ve bu üç değişkenin aynı anda modelde yer almadığı görülmektedir. Yapılan çalışma ile değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler değerlendirilmiş ve üç değişken de eş zamanlı olarak modelde yer almaktadır. Ayrıca yapılan ülke grubu daha önce kullanılmış olan ülke gruplarından farklılık göstermektedir. Önceki çalışmalarda daha çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grupları kullanılmaktadır. Yapılan çalışmada önceki çalışmalardan farklı olması ve Türkiye'nin de içerisinde bulunması sebebi ile Avrupa ülkelerine ait veri seti kullanılmıştır. 2017 yılı için ekte yer alan 45 Avrupa ülkesine ait veriler ile demokrasi indeksi, ekonomik özgürlükler ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin belirlenmesinde değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri tek bir model yardımı ile test edebilen PLS-SEM kullanılmıştır. Araştırma modelinin test edilmesinde ve yol katsayılarının hesaplanmasında SmartPLS programı kullanılmıştır.

Veri Analizi ve Bulgular

51 adet Avrupa ülkesi olmasına rağmen bazı ülkelerin verisinin eksikliğinden dolayı çalışma kapsamında 45 adet Avrupa ülkesine ait veriler kullanılmıştır. Makro verilerle çalışıldığında her ülke için aynı zaman dilimindeki tüm verilere ulaşamaması çalışmanın başlıca kısıtıdır.

PLS-SEM yönteminde örneklem hacmi ile ilgili kesin bir kural mevcut olmamakla birlikte örneklem hacminin 30 ile 100 arasında olması önerilmektedir (Chin ve Newsted, 1999, s.314). Çalışmanın örneklem hacmi 45 ülkeden oluşmaktadır. Bu sayı da önerilen örneklem hacmi sınırı içerisinde yer aldığı için yeterli örneklem büyüklüğüne sahiptir.

Çalışmada ekonomik özgürlükle ilgili veriler Heritage Vakfı (Heritage Foundation) tarafından Wall Street Journal ile birlikte hazırladığı, "Ekonomik Özgürlük İndeksi" (Index of Economic Freedom, IEF)'den elde edilmiştir. Ekonomik özgürlük indeksinin 0 değeri ekonomik özgürlüğün en düşük seviyesini, 100 değeri ise en

yüksek seviyesini ifade etmektedir. Demokrasi indeksi ile ilgili veriler ise The Economist Group'un analiz ve araştırma bölümü olan The Economist Intelligence Unit (The EIU) kurumu tarafından yayınlanan rapordan elde edilmiştir. Demokrasi indeksinin 0 değeri demokrasinin en düşük seviyesini, 10 değeri ise en yüksek seviyesini ifade etmektedir.

Araştırma hipotezleri çalışma konusu ile ilgili yerli ve yabancı yazındaki çalışmalardan yararlanılarak aşağıdaki gibi kurulmuştur.

H1: Ekonomik özgürlük demokrasi indeksi üzerinde pozitif etkiye sahiptir.

H2: Demokrasi indeksi ekonomik performans üzerinde pozitif etkiye sahiptir.

H3: Ekonomik özgürlük ekonomik performans üzerinde pozitif etkiye sahiptir.

H4: Ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasındaki ilişkide demokrasi indeksinin aracılık etkisi vardır.

Çalışmada kullanılan verilerin araştırma hipotezlerine uyumunun belirlenmesi amacıyla iki aşamalı yaklaşım kullanılmıştır (Anderson ve Gerbing, 1988, s.). İlk aşamada ölçüm modeli test edilerek modelde yer alan gözlenen değişkenlerin, ait oldukları gizil değişkenleri doğru ölçüp ölçmediği değerlendirilmiştir. Analizin bu aşaması doğrulayıcı faktör analizi olarak düşünülmektedir. Gizil değişkenleri ölçülebilir kılan gösterge değişkenler eğer oluşturulan yapıyı doğru ölçmüyorsa bir sonraki aşama olan yapısal modelin test edilmesine gerek kalmayacaktır. Bu sebeple ölçüm modelinin uyum için gerekli koşulları sağlaması gerekmektedir. İkinci aşama ise yapısal modelin testini kapsamaktadır (Huchting, Lac ve Labrie, 2008, s.543).

Çalışmadaki ölçüm modelinin değerlendirilmesinin adımları olarak sırası ile modelin SmartPLS programında çizimi, PLS algoritmasının çalıştırılması, faktör yük değerlerinin kontrol edilmesi, kompozit (birleşik) güvenilirliklerin kontrol edilmesi, Ortalama açıklanan varyans (AVE) değerlerinin kontrol edilmesi, yakınsama geçerliliğinin ve ayırsama geçerliliğinin kontrol edilmesi aşamaları izlenmiştir (Değerli, 2017, s.51).

Ekonomik özgürlüklerin ve demokrasi indeksinin ekonomik performans ile ilişkisinin belirlenmesi amaçlanan çalışmada, çizilen modelin analizi için PLS algoritması çalıştırılmıştır. Elde edilen analiz sonuçları değerlendirilerek bazı değişkenlerin geçerliliği ve güvenilirliği bozduğu için modelden çıkarılmasına karar verilmiştir. Çıkarılan her değişkenden sonra PLS algoritması ile model uyumunu veren değerler tekrar hesaplanmıştır. Model uyumu sağlanana kadar bazı değişkenler modelden çıkarılmıştır. Çıkarılan her değişkenden sonra model uyumu değerlendirilmiştir. Böylelikle model ilk kurulan haline göre iyileştirilmiştir. Çalışmada yer alan model analiz sonucu elde edilen nihai modeldir. Demokrasi indeksi değişkenine ait model dışında bırakılan gözlenen değişken olmamıştır. Ekonomik özgürlük değişkeninden üç adet (EO3: vergi yükü, EO4: devlet harcaması ve EO6:

işi özgürlüğü), ekonomik performans değişkeninden de üç adet (EP1: işsizlik oranı, EP2: enflasyon oranı ve EP3: devlet brüt borç stoku) gözlenen değişken modelden çıkarılmıştır.

Tablo 1

Modelde Yer Alan Gözlenen Değişkenlerin Kavramsal Karşılıkları

EP4: Kişi Başına Düşen GSYİH	EO1: Mülkiyet Hakkı
EP5: Cari İşlemler Dengesi	EO2: Devlet Bütünlüğü
DI1: Seçim Süreci ve Çoğulculuk	EO5: İş Özgürlüğü
DI2: Hükümetin İşleyişi	EO7: Parasal Özgürlük
DI3: Siyasi Katılım	EO8: Ticaret Özgürlüğü
DI4: Politik Kültür	EO9: Yatırım Özgürlüğü
DI5: Sivil Özgürlükler	EO10: Finansal Özgürlük

Modelde kısaltma şeklinde yer alan gözlenen değişkenlerin isimlerinin kavramsal karşılıkları Tablo 1’de yer almaktadır.

YEM yönteminde kullanılan tahmin tekniğine göre verilerin model uyumunu değerlendirirken farklı uyum iyiliği ölçütleri vardır. Model tahmini SmartPLS ile yapılmışsa uyum iyiliği kriterlerinin yerine analiz sonucunda elde edilen bazı değerlere göre veri model uyumu değerlendirilir. Bakılan değerler; faktör yüklerine göre değerlendirilen madde güvenilirliği, kompozit güvenilirliğe göre değerlendirilen yapı güvenilirliği, AVE değerlerine göre değerlendirilen yakınsama geçerliliği, korelasyonlara göre bakılan ayırsama geçerliliği ve yol katsayılarına ait t değerleridir (Dülgeroğlu, 2017, s. 59-60; Başol, 2018, s. 79-81).

Tablo 2

Güvenilirlik Değerleri

Faktörler	Gözlenen Değişkenler	Madde Güvenilirliği	Yapı Güvenilirliği
		Faktör Yük Değerleri	Kompozit Güvenilirlik (CR)
Ekonomik Performans (EKO_PERF)	EP4	0,934	0,875
	EP5	0,827	
Ekonomik Özgürlük (EKO_ÖZG)	EO1	0,932	0,929
	EO2	0,905	
	EO5	0,599	
	EO7	0,762	
	EO8	0,708	
	EO9	0,876	
	EO10	0,838	
Demokrasi İndeksi (DEM_İND)	DI1	0,832	0,948
	DI2	0,945	
	DI3	0,878	
	DI4	0,868	
	DI5	0,904	

İki gözlenen değişkenden oluşan ekonomik performansın faktör yük değerleri 0,827 - 0,934 arasında, yedi gözlenen değişkenden oluşan ekonomik özgürlüğün faktör yük değerleri 0,599 – 0,932 arasında ve beş gözlenen değişkenden oluşan demokrasi indeksinin faktör yük değerleri 0,832 – 0,945 arasında yer almaktadır.

Madde güvenilirliği için gözlenen değişkenlerin faktör yüklerinin 0,70'in üzerinde değer alması istenir (Hair, Ringle ve Sarstedt, 2011, s.145). Eğer açıklayıcı bir araştırma ya da ölçek geliştirme çalışması yapılıyor ise 0,60'ın üzeri de kabul edilebilir (Hair ve diğerleri, 2017, s.136,305; Hair, Ringle ve Sarstedt, 2011, s.145). Model ve ölçek geliştirme çalışmalarında faktör yüklerinin 0,50-0,60 aralığı da kabul edilebilir (Hulland, 1999, s.198-199). Açıklayıcı bir çalışma yapıldığından modeldeki tüm değişkenlere ait faktör yük değerleri için eşik değer olarak kabul edilen 0,60'a göre değerlendirilmiştir. Tablo 2'den de görüldüğü üzere tüm değerler eşik değerinin üzerinde yer aldığından madde güvenilirliği sağlanmıştır.

Kompozit (birleşik) güvenilirlik 0 ile 1 arasında değer alır. Kritik değer olarak da 0,60'dan büyük değerler kabul edilebilmektedir (Bagozzi ve Yi, 1988, s.82). Açıklayıcı bir çalışma için bileşik güvenilirlik (composite reliability, CR) değerinin 0,60 - 0,70 arasında olması, ileri düzeyde bir araştırma için 0,70 – 0,90 arasında olması kabul edilebilir (Afthanorhan, 2013, s.199). Faktörlere ait kompozit güvenilirlik değerleri kritik değer olan 0,60'ın üzerindedir. Modelin madde ve yapı güvenilirliği elde edilen değerler kritik değerlerin üzerinde olduğundan sağlanmıştır.

Tablo 3
Geçerlilik Değerleri

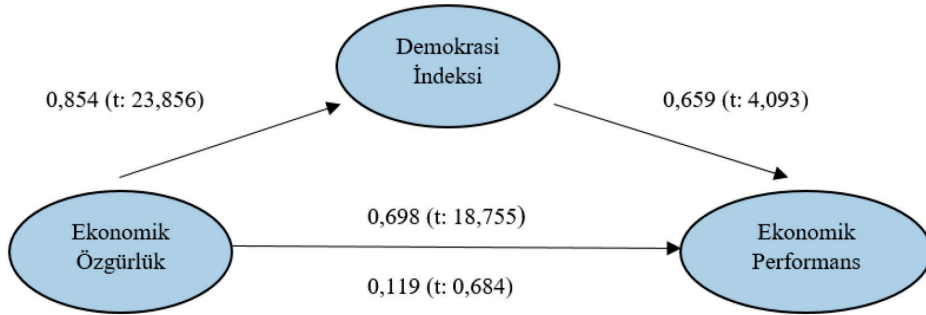
Faktörler	Yakınsama Geçerliliği	Ayırsama Geçerliliği		
	AVE	DEM_İND	EKO_PERF	EKO_ÖZG
DEM_İND	0,786	0,886		
EKO_PERF	0,779	0,760	0,882	
EKO_ÖZG	0,654	0,854	0,681	0,809

*Köşegen elemanlarda AVE değerlerinin karekökü yer almaktadır.

Yakınsama geçerliliğinin sağlanabilmesi için her bir gizil değişkenin AVE katsayısının 0,50 eşik değerinin üzerinde olması istenmektedir (Bagozzi ve Yi, 1988, s.80). Tablo 3'ten de görüldüğü üzere AVE değerleri kritik değer olan 0,50'den büyük olduğu için modelin yakınsama geçerliliği vardır. Ayırsama geçerliliğini için Fornell-Larcker Kriterine göre gizil değişkenlerin AVE değerlerinin karekökünün, buldukları sütundaki korelasyon değerlerinden büyük olması gerekmektedir (Nascimento ve Silva Macedo, 2016, s.295; Hair ve diğerleri, 2017, s.139). Tablo 3'e göre ayırsama geçerliliği de sağlanmıştır.

Tahmin edilen modele ait geçerlilik ve güvenilirlik değerleri gerekli eşik değerlerini sağladığı için ölçüm modelinin doğrulayıcı faktör analizi tamamlanmıştır. Bir sonraki aşama olan yapısal modelin değerlendirilmesine geçilmiştir. Yapısal modelin

analizinde bootstrapping sayısı 5.000 olarak belirlenmiştir (Hair, Ringle ve Sarstedt, 2011, s.145,148; Henseler, Ringle ve Sinkovics, 2009, s.305).

Şekil 1. Tahmin Edilen Modele Ait Yol Katsayıları ve "t" Değerleri

Tahmin edilen modeldeki yol katsayıları değerlendirildiğinde, 0,854 ile en güçlü etkinin EKO_ÖZG değişkeninden DEM_İND değişkenine olduğu, ardından DEM_İND değişkeni EKO_PERF değişkeni üzerinde en güçlü etkiye sahiptir. En az etki ise EKO_ÖZG değişkeninden EKO_PERF değişkeninedir. Bu bulgulardan hareketle, ekonomik özgürlükte meydana gelen artışın demokrasiyi arttırdığı; demokrasi de meydana gelen artışın da ekonomik performansını arttırdığı söylenebilir.

Yol katsayılarının anlamlı olabilmesi için %5 anlamlılık düzeyinde t değerlerinin 1,96'dan büyük olması istenmektedir. Elde edilen t değerlerine göre model değerlendirildiğinde, ekonomik özgürlük ile demokrasi indeksi arasında ($\beta = 0,854$; $t:23,856$) ve demokrasi indeksi ve ekonomik performans arasında ($\beta = 0,659$; $t:4,093$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki varken ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasında ($\beta = 0,119$; $t:0,684$) anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum demokrasi indeksinin aracı değişken olabileceğini düşündürmüştür. Aracılık etkisinin değerlendirilmesi amacıyla demokrasi indeksinin yer almadığı model için yapılan analiz sonucunda ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasında ($\beta = 0,698$; $t:18,755$) anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Demokrasi indeksinin modelde yer almasıyla bu iki değişken arasındaki yol katsayısının değeri azalmakta ve yol anlamsız hale gelmektedir. Bu durumda demokrasi indeksinin ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasındaki ilişkiye tam aracılık ettiği söylenebilmektedir. Diğer bir ifade ile ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasındaki ilişki demokrasi indeksi üzerinden dolaylı olarak gerçekleşmektedir. Ekonomik özgürlük ve demokrasi indeksi arasındaki yolun ve demokrasi indeksi ile ekonomik performans arasındaki yollun da anlamlı olması aracılık etkisini desteklemektedir (Judd ve Kenny, 1981, s.605-606; Baron ve Kenny, 1986,s.1176-1177).

Araştırma hipotezlerinin sonuçları Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4

Araştırma Hipotezlerinin Sonuçları

Hipotez	Hipotez Testi	Hipotez	Hipotez Testi
H1: EKO_ÖZG -> DEM_İND	Desteklendi	H3: EKO_ÖZG -> EKO_PERF	Desteklenmedi
H2: DEM_İND -> EKO_PERF	Desteklendi	H4: EKO_ÖZG -> DEM_İND -> EKO_PERF	Desteklendi

Demokrasi indeksi değişkeninin R^2 değeri 0,729 ve ekonomik performans değişkeninin R^2 değeri 0,581'dir. Demokrasi indeksinin %73'ü ekonomik özgürlük değişkeni tarafından ve ekonomik performansın %58'i de demokrasi indeksi ve ekonomik özgürlük tarafından açıklanmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada YEM analizlerinde makro ve ikincil veri kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Avrupa ülkeleri için demokrasi indeksinin ve ekonomik özgürlüklerin ekonomik performans üzerindeki etkisini araştırılmış ve demokrasi indeksi ile ekonomik performans arasında pozitif anlamlı bir ilişki elde edilirken ekonomik özgürlüğün ekonomik performans üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı elde edilmiştir. Çalışma ile ekonomik özgürlük ile ekonomik performans arasındaki ilişkinin demokrasi indeksinin tam aracılığı ile gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler yazına göre değerlendirildiğinde literatüre uygunluk göstermektedir.

Bu çalışma ile kurumsal yapının belirleyicisi olan ekonomik özgürlük ve demokrasinin iyileştirilmesi yönündeki değişimler ile ekonomik performansın arttırılabileceği ve demokrasinin iyileştirilmesi için ekonomik özgürlüklerin arttırılması gerektiği görülmektedir. Sürdürülebilir bir ekonomik performans için ülkelerin kurumsal yapılarını güçlendirmeleri ve kurumsal yapılarına önem vermeleri gerekmektedir. Ülkelerin sahip oldukları kurumsal yapıları hem ekonomik yapıyı hem de toplumsal yapıyı etkilemektedir. Belirli bir düzeyde ekonomik büyümeye sahip ülkelerin büyümelerini istikrarlı bir şekilde sürdürebilmeleri için, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ise ekonomik büyüme sahip olabilmeleri için kurumsal yapıları ile alakalı politikalarına önem vermeleri gerekmektedir. Ekonomik performanslarını arttırmayı amaçlayan ülkeler demokrasilerini ve ekonomik özgürlüklerini arttırma yönünde politikalar belirlemelidir.

Demokrasinin ekonomi üzerindeki pozitif etkisi yönetim kalitesini iyileştirme yolu ile olmaktadır. Yönetim kalitesi arttıkça yolsuzluklar ve politik istikrarsızlık azalacak, toplumda güven algısı olacak, hak ve özgürlüklerin korunması artacak, yöneticilerin hesap verilebilirliği artacak ve ülke kaynakları verimli kullanılacaktır. Bunlar da ekonominin ihtiyacı olan güven ortamını sağlayarak kalkınma, gelişme ve büyüme için olumlu katkılar sağlayacaktır.

Ekonomik özgürlükler, iktisadi faaliyetlerde bulunacak birey ve şirketlere piyasada özgürlük sağlamaktadır. İktisadi faaliyette bulunmalarına engel olacak kısıtlama ve baskıları da kurallar yoluyla ortadan kaldırmaktadır. İktisadi faaliyette bulunanlar kazanç elde edebilmekte ve bu kazançlarının başkaları tarafından zarar görmeyeceğinin devletin garantisi altında olduğundan emin olmaktadır. Böylece piyasalarda rekabet sağlanmakta ve kaynaklar etkin verimli kullanılabilir. Ekonominin içinde yer alan bireylerin sahip olduğu haklar ile ekonomik özgürlükleri güvence altına alınarak girişimcilik konusunda, ticari ve yatırım faaliyetlerinde bulunma konusunda sistem bireyleri teşvik edici olmaktadır. Böylelikle ekonomideki verimlilik ve üretkenlik artmaktadır.

Ekonomik özgürlüğün sahip olduğu alt bileşenleri piyasanın ortamını ve işleyişini etkileyerek bireylerin girişimcilik ve ticari faaliyetleri üzerinde sahip olduğu etkiyle demokrasinin gelişmesine katkı sağlamakta ve ekonomik performansı olumlu yönde etkilemektedir.

Literatürde makro veriler kullanılarak YEM analizi yapılan çalışmaların az sayıda olması nedeni ile bu alandaki boşluğu doldurması amaçlanan bu çalışmada daha önceki çalışmalarda olduğu gibi bazı kısıtlar mevcuttur. Kısıtların neler olduğu belirtilerek gelecekte yapılacak olan çalışmalara fikir verilmesi istenmektedir. Çalışmada makro verilerle çalışıldığı için her ülkeye ait aynı zaman dilimindeki tüm verilere ulaşılamadığından verisi eksik olan ülkeler (Andora, Kosova, Lihtenştayn, Monako, San Marino, Vatikan) analiz dışında bırakılmıştır. Bu gözlemler çeşitli metodlar ile doldurulabilir. Elde edilen bulgular belirli bir ülke grubuna ait olduğundan tüm dünya ülkeleri için genelleştirilememektedir. İleriki çalışmalarda farklı ülke grupları ve zaman dilimi için analizler yapılabilir. Farklı analiz programları ve farklı tahminleme yöntemleri kullanarak elde edilen sonuçlar karşılaştırılabilir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça/References

- Abed, G. T., Davoodi, H. R. (2000). Corruption, structural reforms, and economic performance in the transition economies. *International Monetary Fund (IMF) Working Paper*, No: 00/132, ss.1–47.
- Acemoğlu, D., Robinson, J.A. (2014). Ulusların düşüşü güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri. İstanbul: Doğan Kitap.
- Acemoğlu, D., Johnson, S. Robinson, J., & Thaicharoen, Y. (2003). Institutional causes, macroeconomic symptoms: volatility, crises and growth. *Journal of Monetary Economics* 50, 49–123.
- Afthanorhan, W. M. A. B. W. (2013). A comparison of partial least square structural equation modeling (PLS-SEM) and covariance based structural equation modeling (CB-SEM) for confirmatory factor analysis. *International Journal of Engineering Science and Innovative Technology (IJESIT)*, 2(5), 198–205.

- Altıntaş, F. (2016). 2008 Dünya ekonomik krizinin G20 ülkeleri ekonomik performanslarına etkisinin çok kriterli karar verme yöntemleriyle değerlendirilmesi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 10(3), 411–423.
- Arslan, Ü. (2011). Siyasi istikrarsızlık ve ekonomik performans: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 73–80.
- Ayyıldız, H., Ekrem, C. (2006). Pazarlama modellerinin testinde kullanılabilecek yapısal eşitlik modeli (YEM) üzerine kavramsal bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 63–84.
- Bagozzi, R. P., & Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(1), 74–94.
- Baron, R. M., Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182.
- Barro, R. J. (1994). Democracy and growth. Nber Working Paper Series, Working Paper No. 4909, ss.1-48.
- Başol, O. (2018). OECD ülkelerinde yaşam tatmini üzerine bir değerlendirme. “İŞ, GÜÇ” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 20(3), 67–86.
- Beşkaya, A. ve Manan, Ö. (2009). Ekonomik özgürlükler ve demokrasi ile ekonomik performans arasındaki ilişkinin zaman serileri ile analizi: Türkiye örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 47–76.
- Bilecen, H., Kibis, E. Y. (2012). economic growth and democracy in Turkey. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 137–155.
- Carlsson, F., & Lundström, S. (2002). Economic freedom and growth: Decomposing the effect. *Public Choice*, 112, 335–344.
- Chin, W. W. (1998). Issues and opinion on structural equation modeling. *MIS Quarterly*, 22(1), 7–16.
- Chin, W. W., & Newsted, P. R. (1999). Structural Equation modeling analysis with small samples using partial least squares. In: Hoyle R (Ed.), *Dtatistical strategies for small sample research* (pp.307-341). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dawson, J. W. (2003). Causality in the freedom-growth relationship. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 479–495.
- De Haan, J., & Clemens L. J. S. (1998). Further evidence on the relationship between economic freedom and economic growth. *Public Choice*, 95, 363–380.
- De Melo, M., Denizer, C., Gelb, A., & Tenev, S. (1997). Circumstance and choice: The role of initial conditions and policies in transition economies. Policy Research Working Paper, No:1866.
- Değerli, M. (2017). Teknoloji transfer ofisleri için kritik başarı faktörleri. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü.
- Democracy Index 2017: Free speech under attack, A report by The Economist Intelligence Unit, https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf
- Dülgeroğlu, İ. (2017). Son tüketicilerin değer bilinci ve fiyat-kalite ilişkilerinin internet üzerinden satın alma davranışı üzerindeki etkisi: Kırklareli ilinde bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 53–63.

- Gasiorowski, M. J. (2000). Democracy and macroeconomic performance in underdeveloped countries: An empirical analysis. *Comparative Political Studies*, 33(3), 319–349.
- Gürses, D. (2009). İnsani gelişme ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 339–350.
- Gwartney, J., & Lawson, R. (2003). The concept and measurement of economic freedom. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 405–430.
- Gye-Soo, K. (2016) Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An application in customer satisfaction Research. *International Journal of u- and e- Service, Science and Technology*, 9(4), 61–68.
- Hayaloğlu, P. (2015). MINT ülkelerinde demokrasi ekonomik büyümeyi nasıl etkilemektedir? *Uluslararası Ekonomi ve Yenilikler Dergisi*, 1(1), 17–29.
- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2017). A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM). (2nd Edition). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed a silver bullet. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 19(2), 139–150.
- Hair, J.F., Sarstedt, M., Hopkins, L., Kuppelwieser, V.G. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) An emerging tool in business research. *European Business Review*, 26(2) 106–121.
- Heritage Vakfı (Heritage Foundation), <https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year&u=636967067347971774> (06.08.2018)
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial last squares path modelling in international marketing. *Advances in International Marketing*, 20, 277–319.
- Huchting, K. K., Lac, A., & Labrie, L. W. (2008). An application of the theory of planned behavior to sorority alcohol consumption. *Addictive Behaviors*, 33, 538–551.
- Hulland, J. (1999). Use of Partial Least Squares (PLS) in strategic management research: a review of four recent studies. *Strategic Management Journal*, 20(2), 195–204.
- Huntington, S. P. (1984). Will more countries become democratic? *Political Science Quarterly*, 99(2), 193–218.
- Judd, C. M., Kenny, D. A. (1981). Process analysis: Estimating mediation in treatment evaluations. *Evaluation Review*, 5(5), 602–619.
- Mohrland, V. (2017). Did economic development and economic growth contribute to the democratization in latin america in the 1980s? Yüksek Lisans Tezi, Lund University, Master's Program in Economic Growth, Population and Development.
- Nascimento, J. C. H. B., & Macedo, M. A. S. (2016). Structural equation models using partial least squares: An example of the application of Smartpls® in accounting Research. *REPeC*, 10(3), 282–305.
- Oral, İ. O. (2014). Demokratikleşme ve ekonomik özgürlüklerin temel makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Özkan, M. B. (2010). Demokrasinin kurumsallaşması üzerine bir deneme: 1982'den sonra türkiye'de demokrasi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2016). Gain more insight from your PLS-SEM results: The importance-performance map analysis. *Industrial Management & Data Systems*, 116(9), 1865–1886.

- Rodrik, D. (2000). Institutions for high-quality growth: What they are and how to acquire them. National Bureau Of Economic Research Working Paper, (Nber Working Paper Series), Working Paper 7540, ss.1-48.
- Schwartz, H. (1993). Economic and social rights. *American University International Law Review*, 8(2-3), 551-565.
- Scully, G. W., & Slottje, D. J. (1991). Ranking economic liberty across countries. *Public Choice*, 69(2), 121-152.
- Shen, C., & John, B. W. (2005). Corruption, democracy, economic freedom, and state strength a cross-national analysis. *International Journal of Comparative Sociology*, 46(4), 327-345.
- Sucu, M. B. (2017). Yükselen piyasa ekonomilerinde ekonomik özgürlük, büyüme ve kalkınma ilişkisi: Bir panel veri analizi. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 2(2), 135-167.
- Şahin, D. (2017). Geçiş ekonomilerinde demokrasi ve ekonomik büyüme ilişkisi: Panel veri analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(1), 45-57.
- Şenalp, B. (2018). Foreign direct investment, economic growth and economic freedom: A literature survey. *Istanbul Journal of Economics* 68(2), 301-336.
- The Economist Intelligence Unit (The EIU), https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf (26.06.2018)
- Tunçsiper, B. ve Biçen, Ö. F. (2014). Ekonomik özgürlükler ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin panel regresyon yöntemiyle incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2), 25-45.
- Yıldırım, A., & Gökalp, M. F. (2016). Institutions and economic performance: A review on the developing countries. *Procedia Economics and Finance*, 38, 347-359.

EKLER

Çalışmada Kullanılan Avrupa Ülkelerinin Listesi (Alfabetik Olarak Sıralanmıştır.)

Almanya	Danimarka	İrlanda	Letonya	Portekiz
Arnavutluk	Ermenistan	İspanya	Litvanya	Romanya
Avusturya	Estonya	İsveç	Lüksemburg	Rusya
Azerbaycan	Finlandiya	İsviçre	Macaristan	Sırbistan
Belarus	Fransa	İtalya	Makedonya	Slovakya
Belçika	Gürcistan	İzlanda	Malta	Slovenya
Bosna Hersek	Hırvatistan	Karadağ	Moldova	Türkiye
Bulgaristan	Hollanda	Kazakistan	Norveç	Ukrayna
Çek Cumhuriyeti	İngiltere (Birleşik Krallık)	Kıbrıs	Polonya	Yunanistan